

Anette Brunovskis

Erfaringer i fem prostitusjonstiltak gjennom et halvt år

Februar til juli 2012

Anette Brunovskis

Erfaringer i fem prostitusjonstiltak gjennom et halvt år

Februar til juli 2012

© Fafo 2013

ISBN 978-82-324-0023-2

ISSN 0801-6143

Forord

Dette prosjektet er finansiert av Justisdepartementet, og jeg er takknemlig for denne muligheten til å samle informasjon fra og holde kontakt med fem utvalgte prostitusjonstiltak i Norge over en periode på et halvt år. Prostitusjonsfeltet og håndteringen av prostitusjon i Norge er i en kontinuerlig endring, og dette prosjektet har gitt en god mulighet til å bygge videre på og supplere den forskningen Fafo har gjort på dette feltet det siste tiåret.

Dette prosjektet hadde ikke vært mulig uten den velvillige og engasjerte innsatsen fra ansatte i prostitusjonstiltakene i Bergen, Oslo og Stavanger, som har samlet inn og systematisert sine erfaringer på månedlig basis og delt dem med meg. En varm takk til alle som har bidratt, og spesielt til Cecilie Nilsen og Roy Juvik ved Utekontakten i Bergen, Rikke Nordal ved Omsorgsbasen, Kirkens Bymisjon, Bergen, Lena Hansen ved Nadheim, Kirkens Bymisjon i Oslo, An van Steenvort ved Prosentret i Oslo, og Annette Hagelin ved Albertine, Kirkens Bymisjon i Stavanger. En stor takk går også til politiet i de tre byene som bidro med sine erfaringer på feltet og ga verdifull bakgrunnsinformasjon; og spesielt til Jarle Bjørke og EXIT-gruppen i Bergen, Katrine Lofstad i Oslo og Børge Øvrebø i Stavanger.

Anette Brunovskis
Oslo, 17. juni 2013

Tabeller

Tabell 1: Estimert antall personer i prostitusjon per døgn og i løpet av året, i Bergen, Oslo og Stavanger, 2008

Tabell 2: Antall personer i prostitusjon på gaten i Bergen, observert av tiltakene, februar til juli 2012

Tabell 3: Antall personer i prostitusjon på gaten i Oslo, observert av tiltakene, februar til juli 2012

Tabell 4: Antall personer i prostitusjon på gaten i Stavanger, observert av tiltakene, februar til juli 2012

Tabell 5: Innrapportert vold til tiltakene i Oslo, Stavanger og Bergen, februar til juli 2012

Tabell 6: Antall personer som rapporterte voldtekter og voldtektsforsøk til tiltakene, februar til juli 2012

Innhold

Forord	3
Tabeller	4
Innhold	5
1. Introduksjon	6
Kan man vurdere virkningene av sexkjøpsloven?	7
Metode	8
Begrensninger	9
Tiltakene	9
2. Omfang av tiltakenes kontakt med prostitusjonsmarkedet	11
Tiltakenes kontakt med personer i gateprostitusjon	11
Tiltak rettet mot innendørsprostitusjon	13
3. Vold	14
Hovedtrekk – rapportering av grov vold	16
Hvem utøver volden?	17
Voldtekter og voldtektsforsøk	18
Seksuelle krenkelser	19
Ran og utpressing	20
4. Forholdet til politiet	22
Hallikparagrafen og Operasjon Husløs	22
Grunner for ikke å anmelde vold	23
Oppholdsstatus	24
Frykt for Operasjon Husløs og å miste leilighet	25
Tidligere erfaringer med politiet	25
Tar seg ikke tid	26
5. Bolig	27
6. Annonser	29
Gråsoneannonsering	30
7. Oppsummering og konklusjon	32
Litteratur og referanser	34

1. Introduksjon

Hensikten med denne rapporten er å systematisere informasjon fra sosiale prostitusjons-tiltak i Norge om hendelser deres brukere melder om, over en periode på et halvt år. Disse hendelsene er primært knyttet til vold, bosituasjon og kontakt med politiet.

Bakgrunnen for dette prosjektet var et inntrykk fra ansatte i noen av tiltakene av at det i perioder for eksempel kunne være svært mange voldtekter, men at det samtidig var litt uklart om dette var en ny eller spesiell tendens. I det daglige arbeidet kunne det være vanskelig å finne tid til systematisk å registrere disse hendelsene, eller diskutere med kolleger både innad i hvert tiltak, og med andre som jobber på feltet, om også de hadde sett lignende tendenser.

Fra et forskningsståsted er også variasjoner i forholdene i prostitusjonen interessante. Hvor representativt er et øyeblikksbilde – for eksempel ved intervjuer gjort over en periode på en måned eller to – for hvordan prostitusjonen generelt ser ut over tid? Er det i perioder endringer i grupper av selgere eller kjøpere som kan gi et spesielt inntrykk, men som ikke nødvendigvis er det som er det vanligste?

Dette er særlig relevant fordi det lenge har vært planlagt en evaluering av innføringen av kriminaliseringen av å kjøpe sex - en av de største endringene i norsk prostitusjonspolitik de senere tiårene. Et av de store spørsmålene før innføringen, og som også ble bemerket i innstillingen fra Stortingets Justiskomite¹, var hvorvidt dette kunne medføre negative konsekvenser for personer som solgte sex. Bekymringene fra flere aktører gikk på om dette ville «tvinge prostitusjonen under jorden», og dermed gjøre den mindre tilgjengelig for hjelpetiltak og andre. Andre bekymringer gikk ut på om dette ville gi selgerne av sex mindre forhandlingsmakt. Kunne det være at for eksempel gateprostitusjon måtte skje raskere for å unngå å bli oppdaget og dermed gi mindre tid til å se an kundene? Mindre forhandlingsmakt kunne gi færre muligheter til å påvirke forutsetningene for hvordan sexsalget skulle finne sted, med tanke på kondombruk eller hvordan betalingen skulle foregå. I verste fall så man for seg at endringer i kundegrupper (færre «snille» kunder) og andre faktorer kunne gjøre en allerede utsatt gruppe mer sårbar for vold. Samtidig ble det derfor også lagt vekt på at sosiale tiltak måtte følge innføringen av sexkjøpsloven. (Utover de målene som var ment å endre selve prostitusjonen, var det også en intensjon at loven skulle virke holdningsskapende. Hvorvidt loven har bidratt til å endre holdninger til prostitusjon i befolkningen mer allment må metodisk vurderes separat.)

¹ Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 1902 og straffeprosessloven (kriminalisering av kjøp av seksuell omgang eller handling mv.)

Kan man vurdere virkningene av sexkjøpsloven?

I lys av diskusjoner og bekymringer i forkant av sexkjøpsloven og de mange målene den var ment å nå, er det viktig å spørre seg om den har hatt disse og/eller andre konsekvenser². Det har også vært signalisert fra Justisdepartementet helt fra innføringen at man ville ønske å ha en ordentlig evaluering av effektene. Det vil imidlertid bli en utfordring å isolere effektene av sexkjøpsloven på forholdene i prostitusjonen. Sexkjøpsloven kom i en tid med stor endring i norsk prostitusjonspolitikk. Fra å ha håndtert prostitusjon som et sosialt problem, ble det et skifte i retning av å regulere prostitusjonen gjennom lovverk, primært rettet mot tredjepart (gjennom den såkalte hallikparagrafen) og mot kunder (Skilbrei 2012). Sexkjøpsloven er dermed ikke den eneste endringen som har skjedd i myndighetenes håndtering av prostitusjon, selv om det noen ganger kan virke slik.

Et eksempel på annen praksis som potensielt kan ha hatt like stor påvirkning på prostitusjonen som sexkjøpsloven, er håndhevelse av hallikparagrafen, for eksempel gjennom Oslopolitets «Operasjon Husløs» (se også eget avsnitt under). Denne operasjonen ble igangsatt i god tid før innføringen av sexkjøpsloven, i 2007. Her har politiet oppsøkt huseiere som leier ut leiligheter til kvinner i prostitusjon, og gitt dem alternativet at de må få slutt på sexsalget eller avslutte leieforholdet, med mindre de vil risikere tiltale etter hallikparagrafen.

Sexkjøpsloven er dermed bare ett av flere virkemidler politiet har til rådighet og bruker. For å kunne si noe om hva som er effekten av hvilken lov krever det en mer kompleks analyse og diskusjon enn bare observasjon av endringer i den synlige delen av prostitusjonsmarkedet. I tillegg er også prostitusjonen påvirket av andre samfunnsmessige endringer, både i Norge og internasjonalt. Over det siste tiåret har prostitusjonen i Norge endret seg på vesentlige punkter, og ganske raskt, ikke minst med tanke på det sterke internasjonale elementet: I dag er prostitusjonen i all hovedsak dominert av kvinner fra andre land, og mange av disse oppholder seg i Norge i kortere perioder av gangen.

Vi har også tidligere sett at for eksempel antallet nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge har vært knyttet tett sammen med endringer i Italia og Spania. Da de nigerianske kvinnene først dukket opp i den norske prostitusjonen i løpet av svært kort tid i 2005, ble det spekulert i om dette helt konkret hang sammen med en aksjon politiet i Italia hadde hatt mot prostitusjon i Torino. Når det i dag blir vanskelig å tjene penger i Italia og Spania, flytter kvinnene på seg, for eksempel til Norge. Kvinnene trenger ofte å sende penger hjem, eller skylder penger til en «madam» eller bakmann. Behovet er stort, og mulighetene for regulært arbeid små. Vi vet at det er kvinner på gata i Oslo i dag som hadde vanlig jobb i Sør-Europa, men som mistet den og ikke ser noe annet alternativ enn å rykke tilbake til start.

Hvordan vi best forholder oss til prostitusjon etter det siste tiårets endringer, er dermed et stort spørsmål og som går videre utover sexkjøpsloven. Hvordan brukes for eksempel sosialpolitiske virkemidler nå etter loven? Hva virker? Hva er målet? Og hvordan

² Dette avsnittet er delvis basert på Brunovskis og Skilbrei (2012).

forholder man seg til det sterke internasjonale og mobile elementet i moderne prostitusjon?

En evaluering av sexkjøpsloven vil like fullt kunne gi en viktig innsikt i hvorvidt og hvordan prostitusjonens vilkår har endret seg i perioden etter innføringen, men endringene må altså sees i en større sammenheng. Tidspunktet, eller tidsavgrensningen, for informasjonsinnhentingen til en slik evaluering kan også ha innvirkning på hva slags informasjon man får tilgang til, og en grundig evaluering vil være et tid- og ressurskrevende prosjekt. Hensikten med denne rapporten er derfor å kunne si noe om tendenser meldt inn til tiltakene over noe tid, noe som også gir mulighet til å følge opp opplysninger med flere aktører, og over flere måneder.

Dette har også gitt rom for å identifisere noen problemstillinger, som vil være relevante for en evaluering av sexkjøpsloven og forholdene i prostitusjon generelt, og som har kommet frem under arbeidet med dette prosjektet. Slik sett vil denne rapporten i større grad peke på sentrale spørsmål enn den vil gi noen absolutte svar. Det er imidlertid viktig å se sammenhengene i prostitusjonen og lete etter konsekvenser av politikk og lovgivning bredt og kontekstualisert. Håpet er derfor at denne rapporten kan være et innspill til en senere evaluering.

Metode

Materialet til denne rapporten er samlet inn gjennom jevnlig intervjuer med fem sosiale tiltak (blant annet) rettet mot prostitusjon i Bergen (Utekontakten, Omsorgsbasen), Oslo (Nadheim, Prosentret) og Stavanger (Albertine). Disse intervjuene ble supplert med møter med politiet i de tre byene for å få en oversikt over arbeidsmetoder, organisering og annen bakgrunnsinformasjon. De fem sosiale prostitusjonstiltakene ble valgt ut fordi de ligger i de byene i Norge som har den største kjente andelen av prostitusjon og fordi tiltakene har hatt et jevnt fokus på prostitusjon over lang tid. Også i andre byer er det tiltak som forholder seg til prostitusjon, men har da gjerne også samtidig andre ansvarsområder, som for eksempel rusfeltet. Disse tiltakenes erfaringer hadde det selv sagt også vært veldig relevant å kartlegge, men gitt de begrensede rammene i prosjektet valgte vi å gjøre denne avgrensningen i denne omgang.

I prosjektets oppstartsfasen ble det utviklet verktøy for innsamling av data: Et enkelt skjema for registrering i tiltakene og en intervjuguide for samtalene med tiltakene. Begge disse verktøyene ble tilpasset hvert enkelt tiltak, fordi de registrerer for eksempel kontakter med personer, vold, og tilfeller av menneskehandel basert på noe ulike kriterier. Denne tilpasningen ble gjort i nært samarbeid med tiltakene, gjennom møter med alle aktørene i Oslo, Stavanger og Bergen.

Ulikheter i registrering er i seg selv viktig for kunnskapsgrunnlaget på dette feltet, ikke minst med tanke på antall antatte ofre for menneskehandel³. Mens noen tiltak regi-

³ Se for eksempel Rapport fra koordineringsenheten for ofre for menneskehandel, årene 2007-2008, for en redegjørelse for problemene med å anslå antall ofre for menneskehandel i Norge (Politidirektoratet 2009).

strerer personer som etter tiltakets mening møter kriteriene for mulig menneskehandel, velger andre å begrense seg til personer som mottar hjelp som offer for menneskehandel (for eksempel i form av refleksjonsperiode, eller gjennom ROSA-prosjektet). Ikke alle kategoriene vil derfor være direkte sammenliknbare mellom de ulike tiltakene. Når det gjelder kategorien vold, kan det også være noe ulikt hva som registreres. Det tiltakene får informasjon om kan ikke antas å gjenspeile det reelle nivået av voldserfaringer blant deres brukere (mer om dette under avsnittet om vold).

Informasjonsinnhenting foregikk ved at hvert tiltak utpekte en kontaktperson som innhentet opplysninger fra sine kolleger på en månedlig basis. Denne informasjonen ble viderefremmet til Fafo gjennom intervjuer, enten ansikt til ansikt (i Oslo) eller over telefon (Bergen og Stavanger).

Begrensninger

Det var en konsistent tilbakemelding fra tiltakene at de fikk informasjon om vold når de hadde et fokus på det, og ikke så mye ellers. I det daglige arbeidet er det mange praktiske spørsmål som skal ordnes, og med mindre volden krever legehjelp, og dette er et tilbud ved tiltaket, er det ikke sikkert at den kommer opp som tema.

Det er ikke alle data som er samlet inn for alle tiltakene i hver måned. Det har ikke vært egne ressurser til tiltakene i dette prosjektet til å systematisere informasjonen, og vi bygger dermed på det som var tilgjengelig på intervjuetidspunktet.

Tiltakene

Tiltakene som deltok i dette prosjektet var i Bergen Omsorgbasen (Kirkens Bymisjon) og Utekontakten, i Oslo Nadheim (Kirkens Bymisjon) og Prosentret, og i Stavanger Albertine (Kirkens Bymisjon).

Omsorgsbasen beskriver seg selv som et overnattingstilbud i Bergen sentrum for kvinner i rus- og prostitusjonsmiljøet. Det er et lavterskeltilbud som holder åpent hver natt hele året og har seks sengeplasser og to beredskaps plasser. Omsorgsbasen har også et drop in-tilbud for kvinner som ikke ønsker å overnatte. Det er også mulig å få et måltid og tilgang til dusj, noen å snakke med, tilgang til vaskemaskin og ulike typer brukerstyr. Nykirken kvinnekafe er en del av Omsorgsbasens oppsøkende arbeid i gateprostitusjonsstrøket, og er åpen én kveld i uken. Kaféen ble etablert som en del av et prosjekt som hadde fokus på helseforebygging og kartlegging av helsesituasjonen til kvinner i gateprostitusjon og på det såkalte innemarkedet.⁴

Utekontakten i Bergen definerer sine kjerneoppgaver som å forebygge problemutvikling og medvirke til bedring av livssituasjonen til ungdom, unge voksne i risikoutsatte miljøer, og til personer som er mulige ofre for menneskehandel.⁵ Mye av arbeidet skjer gjennom oppsøkende virksomhet på gaten flere ganger i uken.

⁴ <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Omsorgbase-for-kvinner/>

⁵ <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/utekontakten/9376>

Nadheim er et senter for kvinner og menn med prostitusjonserfaring, som tilbyr råd og veiledning, ulike former for hjelp og mulighet for å delta i ulike aktiviteter. Nadheim driver også oppsøkende sosialt og informasjonsarbeid rettet mot personer i prostitusjon både på gaten og i det såkalte innemarkedet.⁶

Prosentret er Oslo kommunes hjelpetilbud for kvinner og menn med prostitusjonserfaring, samt nasjonalt kompetansesenter på prostitusjon. Prosentret driver oppsøkende virksomhet rettet mot gateprostitusjon og inne-arenaen, og har drop-in tilbud i form av helsesenter og varmestue. Prosentret tilbyr også ulike typer rådgivning og aktiviteter.⁷

Albertine i Stavanger er et tiltak for kvinner med prostitusjonserfaring. Albertine driver både oppsøkende virksomhet på kveldstid og et dagtilbud, og jobber opp mot både gate- og innendørsprostitusjon. Målet er å møte kvinnene der de er, hjelpe dem til å ta vare på egen helse og motivere dem i kontakt med hjelpeapparatet.⁸

⁶ <http://www.bymisjon.no/nadheim>

⁷ <http://prosentret.no/>

⁸ <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Bymisjonssenteret/Albertine/>

2. Omfang av tiltakenes kontakt med prostitusjonsmarkedet

Det er i dag vanskelig å si noe om hvor stort omfang prostitusjonen har i Norge, selv om dette er et svært etterspurt tall. Det har ikke vært del av rammene for dette prosjektet å kartlegge omfanget. Det er mange meninger om hvorvidt prostitusjonen har gått opp eller ned etter innføringen av sexkjøpsloven. En generell observasjon er at prostitusjonen sannsynligvis har gått både opp og ned, mest synlig i gateprostitusjonen. Mens så godt som all gateprostitusjon forsvant i en kort periode fra januar 2009 etter innføringen av loven, var nivået økt igjen i 2011, med noen rapporter om at antallet observasjoner av annonser var like høyt som i 2008, før innføringen av loven⁹. I 2008 anslo Fafo omfanget av prostitusjonen (både inne og ute):

Tabell 1: Estimert antall personer i prostitusjon per døgn og i løpet av året, i Bergen, Oslo og Stavanger, 2008 (Kilde: Tveit og Skilbrei 2008)

	<i>Bergen</i>	<i>Oslo</i>	<i>Stavanger</i>
<i>I løpet av ett døgn</i>	65	360	29
<i>I løpet av året</i>	484	2407	375

Tabell 1 omfatter både gate- og innendørsprostitusjon og er beregnet på grunnlag av forskernes egne observasjoner og telling av annonser, samt de ulike prostitusjonstiltakenes observasjoner og tellinger. (Se Tveit og Skilbrei (2008) for nærmere beskrivelse av grunnlaget for disse tallene og de daværende kjennetegnene ved prostitusjonen i de ulike byene, samt andre større byer i Norge.)

Tiltakenes kontakt med personer i gateprostitusjon

Det har som nevnt ikke vært noe mål i dette prosjektet å beregne omfanget av prostitusjon i byene som er inkludert. Imidlertid var det viktig å ha en oversikt over tiltakenes kontakt med og observasjoner av prostitusjonsarenaen, og hvorvidt man kunne se store endringer i antall personer på gaten. Som nevnt over, har det etter innføringen av loven vært til dels store variasjoner i gateprostitusjonen, fra så godt som ingen i januar 2009, til nivåer sammenliknbare med før innføringen i 2011. Tabellene under beskriver tallene fra tiltakene for rapporteringsperioden februar til juli 2012. Disse tallene ble innhentet

⁹ <http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/sexmarkedet-flyttes-over-til-nett-3460561.html>

som bakgrunnsinformasjon for å kunne vurdere eventuelle tendenser til endringer i antall innrapporterte voldshendelser. Om det var store variasjoner i antall personer tiltakene hadde kontakt med eller observert, kunne dette også eventuelt forklare om det var store variasjoner i antall rapporterte voldshendelser og annet (imidlertid virker antallet innrapporterte voldshendelser relativt stabilt i perioden; mer om dette i avsnittet om vold.)

Tabell 2: Antall personer i prostitusjon på gaten i Bergen, observert av tiltakene, februar til juli 2012

<i>Bergen:</i>	<i>Februar</i>	<i>Mars</i>	<i>April</i>	<i>Mai</i>	<i>Juni</i>	<i>Juli</i>
<i>Utekont. Bergen, Antall ulike treff pr. måned</i>	27	-	36	35	29	32
<i>Omsorgsbasen Gj.sn. antall treff ute pr. kveld</i>	14			15		

Tabell 2 viser at antallet observert personer i prostitusjon i Bergen har vært ganske stabilt gjennom perioden. Utekontakten og Omsorgsbasen teller på litt ulik måte: Mens Utekontakten registrerer antall ulike personer de er i kontakt med i løpet av hver måned, beregner Omsorgsbasen et gjennomsnitt for antall personer de observerer i løpet av hver kveld. Som tabellen viser, har Utekontakten truffet fra 27 til 36 personer i prostitusjon per måned i perioden februar til juli 2012, mens Omsorgsbasen har observert at det er gjennomsnittlig 14 til 15 personer i prostitusjon hver kveld. Dette varierte imidlertid noe innenfor perioden, i påsken var det for eksempel ingen observasjoner av personer i gateprostitusjon i Bergen.

Tabell 3: Antall personer i prostitusjon på gaten i Oslo, observert av tiltakene (senvakt i parentes) , februar til juli 2012

<i>Oslo:</i>	<i>Februar</i>	<i>Mars</i>	<i>April</i>	<i>Mai</i>	<i>Juni</i>	<i>Juli</i>
<i>Nadheim Antall treff ute pr. kveld</i>	23-28	18-27	20-23	28-43	27-33 (63)	22 (64)
<i>Prosentret Antall treff ute pr. kveld</i>	12-38 (83)	22-41 (92)	22-49	35-64	24-46 (110)	27-32 (113, 120)

Tiltakene i Oslo, Nadheim og Prosentret, registrerer sine observasjoner på samme måte, ved antall personer de observerer og med rimelig sikkerhet vet er involvert i gateprostitusjon, hver gang de er ute og driver oppsøkende arbeid. Tiltakene går oppsøkende ute to ganger i uken hver på ulike dager og til sammen er tiltakene ute mandag til torsdag, med noen kvelder i helgene i tillegg. Begge tiltakene går vanligvis kveldstid og har i tillegg noen sene runder frem til 02:00 og 03:00 noen ganger i løpet av måneden. Tallene for de sistnevnte dagene står i parentes i tabell 3 over. De andre tallene viser det laveste og det høyeste observert antallet personer i prostitusjon per kveld i løpet av måneden. Ulikhetene i tallene mellom Nadheim og Prosentret skyldes til dels tilfeldigheter, og til dels at de to tiltakene er ute på ulike dager og noe ulike tidspunkter. Nadheim er ute mandag og onsdag, mens Prosentret er ute tirsdag og onsdag.

Tabell 3 viser at antallet observasjoner i Oslo varierer ganske mye. Variasjonen ser ut til å være større enn i Bergen, hvor tiltakene melder om et relativt jevnt antall personer hver kveld. Det laveste antallet registrerte personer på en kveld var 12 i februar og det høyeste (på en vanlig runde) var 64 i mai. Det høyeste antallet observasjoner var under en av Prosentrets sene runder (fra 22:00 til 03:00) i juli, der de observerte 120 personer. Dette er relativt sammenliknbart med liknende runder med oppsøkende arbeid før sexkjøpsloven ble innført.

Tabell 4: Antall personer i prostitusjon på gaten i Stavanger, observert av tiltakene, februar til juli 2012

<i>Stavanger:</i>		<i>Februar</i>	<i>Mars</i>	<i>April</i>	<i>Mai</i>	<i>Juni</i>	<i>Juli</i>
<i>Albertine</i>	<i>Ulike treff pr mnd.</i>	33	44	27			
	<i>Ant. treff pr. kveld</i>				Ca. 20		

I Stavanger er registrerte Albertine fra 27 til 44 ulike personer i gateprostitusjon i februar til april, og ca. 20 personer per kveld i perioden mai til juli. Nivået virker dermed ganske sammenliknbart med nivået i Bergen, eller litt høyere. Det har vært en god del oppmerksomhet rundt prostitusjon i media i Stavangerområdet i 2012, og det har vært en økning spesielt i antall nigerianske kvinner Albertine har vært i kontakt med i de senere årene. I 2010 var tallet 33 kvinner, i 2011 var dette steget til 80 og i 2012 var Albertine i kontakt med 116 kvinner fra Nigeria. Samtidig er det ikke veldig mange flere kvinner observert på gaten per kveld enn for eksempel i Bergen.

Tiltak rettet mot innendørsprostitusjon

Tiltakene i Oslo og Stavanger driver også oppsøkende virksomhet mot innendørsmarkedet, mens tiltakene i Bergen enten er rettet mot gateprostitusjon, eller hovedsakelig brukes av kvinner som primært er på gaten. Albertine, Nadheim og Prosentret tar kontakt gjennom annonser for prostitusjon og informerer om sine tilbud. Det varierer fra måned til måned hvor mange personer tiltakene tar kontakt med på denne måten, men dette avhenger mer av andre faktorer enn hvor mange annonser det er (kapasitet, lengde på samtalene, behov for videre oppfølging, og så videre) og kan ikke på samme måte som observasjoner på gaten antas å ha noen særlig sammenheng med hvor mange personer som faktisk befinner seg på denne arenaen. Registrering av denne kontakten er heller ikke systematisert på samme måte som kontakten med utemarkedet i alle tiltakene, og de foreliggende tallene blir derfor ikke referert i denne rapporten. Kapittel 7 gjennomgår antall annonser for prostitusjon som forgår inne, men heller ikke disse kan uten videre antas å reflektere det reelle antallet personer på denne arenaen. Det vil derfor være en stor utfordring å estimere det totale antallet personer i prostitusjon, ikke minst med tanke på en økende bruk av Internettet og sosiale medier som en mulig kontaktena (mer om dette også i kapittel 7).

3. Vold

Meldinger fra brukerne om mye vold og mange voldtekter i en periode var utgangspunktet for at dette prosjektet ble igangsatt. Økt voldsutsatthet var også en av bekymringene før innføringen av sexkjøpsloven: Ville endringene føre til at kontakten mellom selger og kjøper måtte skje raskere for å unngå politiet, og dermed gi mindre mulighet for å se an kundene eller benytte seg av andre teknikker for å beskytte seg selv? Ville loven føre til endringer i sammensetningen i kundemassen, med færre såkalt «snille» kunder? Spørsmålet om voldsutsatthet vil derfor være et sentralt spørsmål i hvordan prostitusjonen eventuelt har endret seg etter innføringen av loven.

Flere internasjonale studier peker på at personer i prostitusjon er mer utsatt for vold enn gjennomsnittsbefolkningen, og at noen grupper innenfor prostitusjonen er mer utsatt for vold enn andre. Kvinner som selger seksuelle tjenester er utsatt for vold fra partnere, fremmede og kunder (Bjørndahl & Nordli 2008, Cohan et al 2006). Spesielt transpersoner er utsatt for vold (Cohan et al 2006). Siden dette er et generelt trekk i prostitusjonen, vil derfor bli vanskelig å si noe om vold, eller økt nivå av vold, som en *direkte følge* av endret lovgivning.

Det som derimot kan være lettere tilgjengelig informasjon er hvorvidt det endrede lovbildet har endret hvordan personer i prostitusjon og hjelpeapparat forholder seg til volden og hvorvidt man anmelder slik vold, og hva man eventuelt oppgir som grunn for ikke å anmelde. Det vil også være mulig å diskutere andre sårbarhetsfaktorer opp mot sexkjøpsloven eller praktisering av annet lovverk, og se på sammenhengen mellom generell sårbarhet og voldsutsatthet.

I dette prosjektet har målet som nevnt vært å se på variasjoner over tid i vold som rapporteres inn til tiltakene, og se om det er spesielle endringer i løpet av en seksmåneders periode. Tabell 5 viser antall innrapporterte og konkrete voldsepisoder tiltakene har fått vite om, måned for måned, gjennom prosjektperioden. Tiltakene har også registrert voldsepisoder som ligger lenger tilbake i tid, men disse er utelatt fra denne tabellen – voldhendelsene i tabellen under har skjedd den måneden de er rapportert.

Tabell 5: Innrapportert vold til tiltakene i Oslo, Stavanger og Bergen, februar til juli 2012

<i>Vold</i>	<i>Nadheim</i>	<i>Prosentret</i>	<i>Albertine</i>	<i>Utekontakten</i>	<i>Kirkens bymisjon, Omsorgsbasen</i>	<i>Total</i>
<i>Februar</i>	3	3	0	0	0	6
<i>Mars</i>	6	6	0	1	0	13
<i>April</i>	5	3	1	0	0	9
<i>Mai</i>	12	6	0	0	0	18
<i>Juni</i>	4	6	0	0	2	12
<i>Juli</i>	5	5	0	0	0	10
<i>Total</i>	35	29	1	1	2	68

Som tabell 5 viser, ble det rapportert inn 68 voldshendelser til tiltakene i perioden februar til juli 2012. Det er stor forskjell på antall innrapporterte tilfeller av vold mellom Oslo på den ene siden, og Bergen og Stavanger på den andre. Disse tallene representerer ikke noe reelt nivå av voldsepisoder blant brukerne av tiltakene, men heller hva tiltakene får informasjon om i sitt daglige arbeid, og til dels, hvorvidt den blir skriftlig registrert innad i tiltaket.

Antallet hendelser varierer noe fra måned til måned i Oslo, med det laveste antallet i februar (seks hendelser) og det høyeste i mai (18 hendelser). Mai ble beskrevet som en spesiell måned, og flere brukere av tiltakene fortalte at det var mange aggressive og rusede kunder, også uten at de rapporterte om konkrete hendelser. I mai 2012 var det en kraftig varmebølge rundt pinsetider, og dette ble sagt å ha skapt en spesiell atmosfære i Oslo. Prosentret observerte på sine runder at det var mange mennesker ute i prostitusjonsstrøket uten at de nødvendigvis var knyttet til prostitusjon og tilsynelatende mange som kunne være ruset på amfetamin (eller lignende stoffer) og dermed var veldig oppgitt. Dette kan ha en sammenheng med det høyere antallet innrapporterte hendelser denne måneden.

Det er verdt å merke seg at dette dreier seg om helt konkrete og spesifikke voldsepisoder som har skjedd i den aktuelle måneden og som er blitt beskrevet til tiltakene. For eksempel, ble det ikke fortalt om konkrete episoder til tiltakene i Bergen i juni, samtidig som kvinnene Utekontakten i Bergen var i kontakt med på oppsøkende arbeid samme måned fortalte at det var voldelige menn fra bestemte nasjonaliteter blant kundene. På lignende vis har det vært konflikter mellom noen kvinner i Stavanger om hvem som skal kunne stå i hvilke gater, hvor også menn som ser ut til å ha en rolle i å organisere prostitusjonen har vært involvert, uten at dette er blitt registrert som konkrete episoder i rapporteringsperioden hos Albertine. Formell registrering av vold kan både være relatert til arbeidsmetoder og kapasitet og til antallet ansatte i det enkelte tiltaket (tiltakene i Oslo er større enn tiltakene i både Bergen og Stavanger).

Det at det rapporteres om så mange flere voldsepisoder i Oslo enn det gjør i Bergen og Stavanger kan også til dels forklares med at prostitusjonen har et større omfang der enn i de andre byene. Samtidig kan det være relatert til hvordan det sosiale arbeidet er organisert. Kvinnene forteller sjelden om vold når de snakker med tiltakene på gaten eller i halvoffentlige sammenhenger som kafeer eller andre møtesteder. Volden kommer gjerne opp som tema i en-til-en-møter mellom kvinnene og de ansatte i tiltakene. Det var for eksempel en erfaring fra Utekontakten i Bergen at dersom de spurte direkte om noen hadde opplevd vold når de snakket sammen på gaten, svarte alle benektende på dette. Samtidig var Utekontaktens utdeling av overfallsalarmer (som lager en høy varselyd om man aktiverer den) svært populær, og i perioder kunne en del kvinner fortelle at det var mange «gale» og voldelige kunder, uten at de fortalte om konkrete episoder de eller andre hadde opplevd. Utekontakten selv opplever også at organiseringen av arbeidet gjør at de ikke nødvendigvis kan bygge opp et tillitsforhold som innbyr til samtaler om personlige og smertefulle hendelser (Sønsterudbråten 2013:87).

Variasjonen i antall innrapporterte hendelser i Oslo peker på at undersøkelsestidspunktet kan være vesentlig for inntrykket av hvor mye vold som registreres, og at disse tallene fra måned til måned ikke vil være representative for året som helhet. En ekstrapolering av tallene fra henholdsvis februar og mai til resten av året ville gi et inntrykk av enten 84 eller 216 innrapporterte voldshendelser til tiltakene, altså en vesentlig forskjell.

Hovedtrekk – rapportering av grov vold

Mange av voldsepisodene tiltakene fikk vite om var veldig grove og det var en overvekt av hendelser som innebar skade som krevde behandling og/eller at voldsofrene ønsket å anmelde. Noen eksempler på den svært grove volden som ble rapportert inn var:

- Grov vold fra kunde: En kvinne ble utsatt for drapsforsøk i en kundes leilighet. Han kuttet henne med kniv gjentatte ganger og slo henne i ansiktet. Etter kamp greide hun å ta seg ut av leiligheten og fikk tak i en nabo som ringte politiet. Hun trengte behandling for flere av kuttene og ble lagt inn til observasjon over natten.
- Grov vold fra bekjent: En kvinne bodde sammen med en venninne i leilighet som tilhørte venninnens venn. En dag angrep han venninnen med slag og kniv. Kvinnen ble hardt skadet da hun forsøkte å hjelpe venninnen, og ble lagt inn på sykehus i lengre tid.
- Grov vold fra forbipasserende: En norsk kvinne ble oppsøkt på strøket av en gruppe utenlandske menn hun klassifiserte som nynazister. De sa de var i Norge for å støtte Breivik. (Dette var under rettssaken mot Anders Behring Breivik etter terroraksjonen i Oslo og på Utøya i 2011.) De ville finne nigerianske kvinner og sa de skulle kaste dem på sjøen. Hun reagerte og de svarte med å sparke og slå henne og tok fra henne en forsvarsspray som de også brukte på henne.

Andre hendelser inkludert i tabellen over omfattet vold og trusler i forbindelse med forsøk på å tvinge til seg kvinnens fremtidige inntekt, en kvinne som ble tvunget til sex i bytte mot tak over hodet, flere tilfeller av vold i forbindelse med at kunder nektet å betale, grove ran med kniv, voldtekter og voldtektsforsøk, uprovosert vold fra rusede menn (kunder, nabo, forbipasserende), vold/slag fra ektemenn, samboere og kjærester, inkludert å bli nektet mat, utsatt for drapstrusler og å bli tvunget til å selge sex, kvinner som ble angrepet av venninner, en ekskjæreste som brøt seg inn i leiligheten, ødela interiør og gikk til angrep, og andre hendelser.

Dette er interessant å se i lys av Prosentrets voldsrapport fra 2012, som viser veldig forskjellige opplevelser av vold, og en større bredde i voldsopplevelser (Bjørndahl 2012). En stor andel av respondentene i denne undersøkelsen (30 -50 %) rapporterer for eksempel at de har blitt befølt mot sin vilje, dyttet og lugget. En betydelig andel (15 – 20 %) sier også at de har blitt spyttet på, bitt og blitt kastet ting på. Dette skyldes sannsynligvis at spørreskjemaet til Prosentret spesifiserte forskjellige typer vold, noe som vil være helt nødvendig for å fange opp det som defineres som vold i Norge. Dette er ikke en type hendelser som i særlig grad blir snakket om i den vanlige kontakten med tiltakene – da dreier det seg oftere om hendelser som har krevd behandling, gitt varig skade, eller har vært spesielt traumatiske.

Informasjonen som tilflyter tiltakene i det daglige arbeidet kan derfor reflektere i hvilken situasjon man forteller om vold. En sannsynlig tolkning her er at man forteller tiltakene om vold hvis den oppleves som ekstrem, eller dersom man trenger hjelp, enten med lege eller i forbindelse med anmeldelse. Det vil også være avgjørende om tiltakets arbeidsmetoder gjør det naturlig å fortelle om slike opplevelser: Dersom hoveddelen av kontakten skjer ute på gaten, og kanskje med et helsefokus, vil det være mindre rom for å snakke om svært personlige opplevelser i den konkrete situasjonen man møtes. Det er heller ikke nødvendigvis noe mål i seg selv å skulle snakke om vold under alle omstendigheter, men det kan være en fordel om kontakten med tiltak gjør det mulig å dele hendelser man kanskje trenger hjelp med å bearbeide.

Det var også tiltakenes inntrykk at de ulike nasjonalitetene kunne ha både ganske ulik definisjon av og reaksjon på vold: En av de ansatte i tiltakene opplevde at de nigerianske kvinnene som jobber på gaten gjerne hadde en snevrere definisjon av hva som var vold og at det skulle mer til før de for eksempel tenkte på å anmelde, mens baltiske og russiske kvinner som jobbet inne kunne ha en annen forventning om å bli behandlet ordentlig.

En annen ting tiltakene har meldt tilbake, er at de får vite om vold stort sett bare hvis de selv har fokus på det. Dette kan vi muligens se reflektert i disse tallene; forskjellen på sju tilfeller i februar og 23 i mars kan være utslag av en registreringseffekt, altså at tiltakene som deltok i undersøkelsen kan ha fått et større fokus på vold gjennom at en kontaktperson samlet inn opplysninger fra de andre ansatte i tiltaket på dette hver måned.

Hvem utøver volden?

I forkant av innføringen av sexkjøpsloven var det en del oppmerksomhet på om personer i prostitusjon kom til å bli mer utsatt for vold fra kunder, om kundegruppene kom

til å endre seg, og om man ville ha mindre tid til å se an kunder og på den måten beskytte seg fra vold. Det er imidlertid ikke bare, eller nødvendigvis i hovedsak, kunder som utøver vold mot personer i prostitusjon. I tilfellene som er nevnt over har voldsutøverne tilhørt forskjellige kategorier:

- Kunder
- Ektemenn/partnere
- Halliker/madammer/menneskehandlere
- Ranere/utpressere
- Andre kvinner i prostitusjon
- Vold fra folk man deler leilighet med

Voldtekter og voldtektsforsøk

I rapporteringsperioden har 14 personer i prostitusjon meldt inn voldtekter og voldtektsforsøk til tiltakene. I to av tilfellene dreier det seg om flere voldtekter begått mot de samme personene over en periode. I de månedene der både Nadheim og Prosentret har fått rapporter om voldtekt og voldtektsforsøk i Oslo, dreier dette seg om forskjellige saker. Tabell 6 viser en oversikt over innrapporterte voldtekter og voldtektsforsøk i tiltakene gjennom perioden februar til juli 2012. Disse hendelsene er også inkludert i tabell 5 over.

Tabell 6: Antall personer som rapporterte voldtekter og voldtektsforsøk til tiltakene, februar til juli 2012

<i>Vold</i>	<i>Nadheim</i>	<i>Prosentret</i>	<i>Albertine</i>	<i>Utekontakten</i>	<i>Kirkens bymisjon, Omsorgsbasen</i>	<i>Total</i>
<i>Februar</i>	1	1	0	0	0	2
<i>Mars</i>	1	2	0	1	0	4
<i>April</i>	0	1	0	0	0	1
<i>Mai</i>	2	1	0	0	0	3
<i>Juni</i>	0	2	0	0	0	2
<i>Juli</i>	1	1	0	0	0	2
<i>Total</i>	5	8	0	1	0	14

Det har i perioden vært én til fire personer hver måned som har fortalt om voldtekter og voldtektsforsøk til tiltakene. I ett av tilfellene var overgriperen en bakmann/menneskehandler, i et annet en tilfeldig bekjent og i de gjenstående tilfellene ble overgrepet begått av en kunde.

Noen av disse overgrepene er anmeldt, men ikke alle. Som nevnt innledningsvis i rapporten var bekymringer for og et inntrykk av spesielt mange voldtekter en periode en del av bakgrunnen for å samle inn opplysninger om forhold i prostitusjonen over tid. Det har ikke vært noen spesiell opphopning av rapportering om voldtekter eller voldtektsforsøk i denne perioden. Derimot kan det synes som Oslo-tiltakenes inntrykk av spesielt mange voldtekter en periode i alle fall til en viss grad kan ha vært knyttet til én bestemt mann høsten 2011, som etter å ha voldtatt flere kvinner i prostitusjon ble tatt av politiet. Dette illustrerer viktigheten av, og til dels vanskene med, å vurdere om det er spesielle hendelser eller generelle tendenser som gir inntrykk av endringer i forholdene i prostitusjonen i gitte faser. Noen ganger kan endringene være del av generelt mønster, andre ganger kan de være knyttet til unike omstendigheter og enkeltpersoner.

Seksuelle krenkelser

Det ble også meldt om flere hendelser der kunder ikke ville bruke kondom og prøvde å lure seg til å ta det av under samleie. Det ble fortalt om flere slike episoder der det også var tilløp til vold fra kunder som ikke ville bruke kondom, og flere av disse hendelsene kan ha ligget i et grenseland til voldtektsforsøk, selv om de som ble utsatt for det ikke nødvendigvis definerte det slik selv. I ett av disse tilfellene skal kunden ha truet verbalt med voldtekt, som det er registrert i loggene til et av tiltakene:

Hun ble med hjem til hans bolig. Han truet med å voldta henne da hun nektet å ha sex uten kondom. Det endte med at de hadde sex mens han gjentatte ganger prøvde

å ta av kondomet, og nektet å betale ettersom hun ikke ville ha sex uten kondom. Han var ubehagelig og ville ikke la henne gå, men hun lyktes til slutt uten at hun ble utsatt for fysisk vold. Hun forteller at det var meget ubehagelig og hun tror ikke at hun vil dra hjem til kunder i fremtiden fordi det er for skummelt.

En lignende problemstilling kommer opp der kunder nekter å betale etter at de seksuelle tjenestene er utført, og dermed bryter premissene man hadde satt som en forutsetning for å ha sex. Det var ikke tiltakenes inntrykk at brukerne deres definerte slike situasjoner som voldtekt, men heller at de var blitt lurt, og også, at de opplevde det svært krenkende.

Ran og utpressing

En spesiell kategori av voldhendelser er knyttet til ran og overfall. Her har det vært rapportert om det som fremstår som tre spesielle bølger i løpet av perioden, i tillegg til det som fremstår som enkelthendelser.

I to perioder har brutale og tilsynelatende svært organiserte gjenger begått ran og/eller rettet trusler mot to bestemte nasjonaliteter av kvinner i prostitusjon. Disse mennene har også vært fra bestemte nasjonaliteter, men ikke den samme som kvinnene de har plukket seg ut. Politiet ble etter hvert koblet inn i det første tilfellet beskrevet under, men ikke i det andre, fordi ingen ønsket å anmelde.

I det første tilfellet, der saken til slutt ble anmeldt, var det kvinner fra en bestemt nasjonalitet som ble utsatt for ran og utpressing av en gruppe menn. De oppsøkte kvinnene under dekke av å være kunder, ranet dem, og forsøkte i tillegg å true til seg en andel av kvinnenens fremtidige inntekter (noe som kan sees på som et forsøk på å tvinge kvinnene inn i en menneskehandelssituasjon). Dette var kvinner som primært jobber fra hoteller.

I det andre tilfellet ble tiltaket som rapporterte om disse hendelsene fortalt at ranene forgikk ved at en mann ringte og utga seg for å være en kunde, men dukket opp i leiligheten med to til tre andre menn, bevæpnet med elektriske pistoler og andre våpen. Det ble oppfattet slik at disse mennene gikk fra leilighet til leilighet, og dersom kvinnene ikke hadde nok penger ble de mishandlet på en måte som ble beskrevet som tortur. Kvinnene dette gjaldt ønsket ikke å anmelde hendelsene. Begrunnelsen de ga til det aktuelle tiltaket var at da de tidligere hadde anmeldt et forhold til politiet som avslørte at de var tilknyttet prostitusjon, var de blitt kastet ut av leilighetene sine. Dette var en følge av at politiet var blitt klar over adressene deres og hadde truet huseier med tiltale etter hallikparagrafen (Operasjon Husløs, se også under). Tiltaket rapporterte at flere av kvinnene derfor hadde valgt å forlate byen og enten jobbe mobilt i Norge eller reise til utlandet for en periode, i håp om at disse ranene ville opphøre. I dette tilfellet foregikk prostitusjonen enten i egen eller en venninnes leilighet.

I tillegg var det en periode der menn hadde kommet med trusler mot kvinner i gateprostitusjon i en av byene og ville true til seg en andel av inntektene deres. Dette hadde

også involvert voldelige episoder, som også ble observert av et av tiltakene, der det blant annet ble kastet en glassflaske mot en kvinne på gaten. I dette tilfellet ble politiet koblet inn og pågrep relativt raskt mennene det var snakk om.

Det har også vært slike ransbølger tidligere, og også før innføringen av sexkjøpsloven, og selve fenomenet kan neppe knyttes til endrede vilkår i prostitusjonen som sådan. Det er imidlertid verdt å merke seg at kvinnene i det andre tilfellet beskrevet over ikke ville anmelde. De oppga at de var blitt utsatt for torturlignende vold og at de var svært redde, men fryktet at kontakt med politiet ville føre til at de ble hjemløse. Dette kan dermed tilsynelatende direkte knyttes til Oslo-politiets håndhevelse av hallikparagrafen.

4. Forholdet til politiet

Tiltakene melder om at deres brukere har ulike oppfatninger av og forhold til politiet, og til forskjellige deler av politiet. Igjen er det viktig å understreke at dette dreier seg om informasjon som er meldt inn til og videreformidlet av tiltakene, og derfor ikke nødvendigvis reflekterer nøyaktige hendelsesforløp eller strategier fra politiets side. Det vil også være slik at man sjeldnere forteller om positive opplevelser med politiet enn negative, dersom man oppsøker et tiltak kanskje nettopp for å få hjelp med problemer.

Politiets tilstedeværelse og håndhevelse av forskjellige lover har tilsynelatende mye å si for antallet personer i prostitusjon. Ett av tiltakene observerte at mange nigerianske kvinner hadde vært borte fra høsten 2011 og knyttet dette til meldinger fra brukerne om at politiet hadde vært særlig aktive mot denne gruppen i en periode, med dokumentsjekk og adressekontroll. Mange av kvinnene bodde hos venninner og ville derfor ikke oppgi adresse, i frykt for at politiet gjennom Operasjon Husløs ville sørge for at hun mistet leiligheten. Når de ikke oppga adresse ble de ilagt et forelegg. Flere valgte derfor angivelig å forlate landet, men hadde kommet tilbake etter å ha vært i Spania og Italia en periode.

Hallikparagrafen og Operasjon Husløs

Operasjon Husløs er som nevnt Oslopolitiets navn på en bestemt form for håndhevelse av hallikparagrafen, som ble igangsatt i 2007. Denne arbeidsmetoden har vært et gjengangertema i intervjuene med tiltakene i Oslo. Her har politiet oppsøkt huseiere som leier ut leiligheter til kvinner i prostitusjon, og gitt dem alternativet at de må få slutt på sexsalget eller avslutte leieforholdet, med mindre de vil risikere tiltale etter hallikparagrafen. Denne tilnærmingen har vært kraftig kritisert av flere av de sosiale prostitusjonstiltakene, fordi det som i praksis har skjedd er at kvinner i prostitusjon faktisk blir nettopp husløse. Politiet på sin side mener at dette er et godt verktøy for å få kontakt med mulige ofre for menneskehandel, i tillegg til at det gir en begrensning av markedet og slik sett virker forebyggende på menneskehandel og hallikvirksomhet. Men det er mange ubesvarte spørsmål knyttet til denne praksisen: Hva er konsekvensene for kvinnene som mister boligen sin? Har dette endret hvordan man tar kontakt med kunder på innemarkedet? Har praksisen ført til endringer i tillitsforholdet mellom kvinnene og politiet? Altså spørsmål som er høyst relevante også for å vurdere sexkjøpsloven, og hvor det kan bli vanskelig å skille mellom hva som kan knyttes til håndhevelsen av hvilken lov.

Også politiet på Vestlandet bruker hallikparagrafen på en lignende måte, men her ser innsatsen ut til å ha vært mer rettet mot hoteller. Det er sannsynlig at kvinnene vil ha mindre å tape på en slik aksjonsform enn det som har vært vanlig i Oslo - det er en for-

skjell på å bli nektet å ta inn eller bli kastet ut av et hotellrom og å miste leiligheten man bor i. Samtidig skal man ikke undervurdere de problematiske sidene ved en slik praksis. I 2010 ble det hevdet at hoteller i Stavanger førte ulovlige lister over kvinner de mente drev prostitusjon og at disse ble nektet å ta inn på hotellene. Albertine, Kirkens Bymisjon i Stavanger mente også å ha holdepunkter for at særlig kvinner med et utenlandsk utseende kunne oppleve å bli avvist ved hoteller de ikke tidligere hadde bodd på¹⁰. Datatilsynet presiserte at det er ulovlig å føre lister over personer man mener er tilknyttet prostitusjon. Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon pekte imidlertid på at hotellene fikk et dilemma i hvordan de skulle forholde seg til mulig prostitusjon på hoteller, når politiet varslet at hotellene kunne straffeforfølges om de lot prostitusjon foregå¹¹. I dette tilfellet kan det synes som politiet overfører ansvaret til hoteller for å spane på sine gjester, eller på annen måte forsøke å finne ut om de driver prostitusjon, samtidig som dette i mange tilfeller vil komme i konflikt med personvernloven og alminnelige hensyn til privatlivets fred og lett kan innebære diskriminerende praksis.

Mens tiltakene uttrykker forståelse for at politiet har en annen rolle å utøve enn det sosiale tiltak har, stilles det likevel spørsmål ved om ikke håndhevelsen av hallikparagrafen rammer kvinner i prostitusjon urimelig hardt, særlig med tanke på at de ikke har gjort noe ulovlig. Kvinnene risikerer å miste leiligheten, med potensielt store økonomiske og personlige konsekvenser, ikke minst dersom man mister depositum, samt at de kan bli mer sårbare for avhengighet av andre for å skaffe seg et sted å bo. Sex-kundene får vanligvis et forelegg på 15.000 til 25.000 kroner. De reelle konsekvensene kan dermed være mye større for kvinnene sexkjøpsloven var ment å beskytte.

Grunner for ikke å anmelde vold

Et vesentlig spørsmål knyttet til vold mot personer i prostitusjon er hvorvidt denne volden anmeldes, ikke minst med tanke på forebygging. Som nevnt i avsnittet om voldtekt og voldtektsforsøk, kan det synes som én enkelt mann voldtok en rekke kvinner i prostitusjon høsten 2011 før han ble tatt av politiet. Dette illustrerer at det kan være viktig å få kunnskap om under hvilke omstendigheter personer i prostitusjon anmelder eller ikke anmelder vold, og om det er noe man kan gjøre for bedre å legge til rette for at de gjør det. Det foreløpige inntrykket fra dette prosjektet er at bakgrunnen for disse valgene er sammensatt, og til dels avhenger av den personlige situasjonen personen befinner seg i.

Det er også viktig å understreke at en del av den volden som begås mot personer i prostitusjon blir anmeldt, som vist i disse eksemplene:

- En kvinne som var utsatt for et alvorlig angrep kom seg bort fra gjerningsmannen og fikk hjelp av en annen mann som ringte politiet. Hun avga forklaring.

¹⁰ <http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/stavanger/Hoteller-svartelister-og-utestenger-prostituerte-1961348.html>

¹¹ <http://www.dagbladet.no/2010/08/27/nyheter/prostitusjon/innenriks/datatilsynet/13139344/>

ring på stedet og ble tatt med til legevakten. Hun skulle tilbake til politiet for ny samtale når hun var i stand til det.

- En kvinne med refleksjonsperiode ble utsatt for stadig vold og trusler fra en tidligere kjæreste over en periode på flere måneder. Politiet pågrep og avhørte mannen, men han ble satt fri igjen.
- En kvinne ble innestengt av en kunde og truet med kniv. Han ville ikke betale, hun ble sint og det ble en aggressiv stemning. Hun gjorde anskrik og en nabo kom til og ringte politiet. Kvinnen anmeldte forholdet.

Flere forteller tiltakene at de føler seg godt ivaretatt av politiet. Det har vært rapporter i perioden om dårlig behandling fra politiet i andre sammenhenger, men ikke tilknyttet det å anmelde vold eller trusler.

Bakgrunnen for at man velger å anmelde er også interessant i seg selv å analysere, og kan gi nyttig kunnskap for å legge til rette for at også personer som i dag ikke ønsker å anmelde, kanskje ville revurdere. Imidlertid er det vanskeligere å få et bilde av bakgrunnen for at man anmelder gjennom materialet som er tilgjengelig i dette prosjektet, fordi personene selv sjeldnere gir noen grunn for at man faktisk velger å anmelde. Svarer man derimot nei på et spørsmål om man ønsker å gå til politiet, kan det være mer nærliggende samtidig å gi en forklaring på hvorfor.

Oppholdsstatus

En foreløpig tendens er at skepsis til å anmelde også henger tett sammen med oppholdsstatus, som i dette tilfellet:

- To kvinner ble ranet og voldtatt av menn som utga seg for å være kunder. De ønsket ikke å anmelde, fordi de var redde for visumet sitt¹².

Dersom man opplever at man ikke kan anmelde til dels grov vold fordi man er uten opphold, er dette en gruppe som kan være mer eller mindre fritt vilt. Dette er en problemstilling som er kjent for irregulære innvandrere mer allment, og er en sentral faktor i den totale sårbarheten som muliggjør utnyttning, overgrep, og i noen tilfeller, menneskehandel (Brunovskis 2010).

¹² Dette var grunnen som ble oppgitt til tiltaket av kvinnene, men det er noe uklart hva «redde for visumet» betyr i praksis. Skilbrei og Tveit (2007) fant at en del nigerianske kvinner for eksempel hadde opphold i Italia gjennom en beskyttelsesordning for ofre for menneskehandel som forutsatte at de ikke prostituerte seg, og at de derfor reiste til andre land når de trengte å tjene penger i prostitusjon, men at de da var redde for at dette skulle bli kjent for italienske myndigheter og at oppholdsgrunnlaget deres kunne falle bort.

Frykt for Operasjon Husløs og å miste leilighet

Som nevnt flere ganger tidligere i denne rapporten har Operasjon Husløs i Oslo vært et stadig tilbakevendende tema med tanke på frykt for politiet, og at kvinnene forsøker å unngå å komme i deres søkelys. Disse hendelsene registrert i et Oslo-tiltak er eksempler der Operasjon Husløs kobles direkte til at man ikke vil anmelde grov vold og skremmende trakassering:

- En kvinne fra [...] ringte og sa at hun og venninnen var blitt overfalt av to menn med kniv i leiligheten, en av dem hadde ringt og utgitt seg for å være kunde. Han kom til leiligheten med enda en mann, som hadde en stor kniv han holdt mot halsen hennes; venninnen hoppet ut fra verandaen. Kvinnen som ringte ville ikke gå til politiet, fordi de var redde for å bli kastet ut av leiligheten, men ønsket at tiltaket skulle viderebringe mannens telefonnummer til politiet.
- Kvinne er blitt utsatt for gjentatt trakassering og blant annet fått sten kastet gjennom vinduet. Hun vet ikke hvem det er som gjør dette, men tror det kan være en tidligere kunde. Hun er redd for å kontakte politiet fordi hun frykter at de vil kontakte huseier og at hun kan bli kastet ut av leiligheten. Hun ønsker at vi skal ringe politiet uten å oppgi navnet hennes, men det blir da umulig for politiet å gjøre noe med saken.
- En kunde oppførte seg truende, og kvinnen ble redd for ham. Han har fortsatt å ringe henne siden og oppført seg skremmende. Hun vil ikke gå til politiet, fordi hun er redd for at venninnen blir kastet ut av leiligheten.

I begge de to første tilfellene har altså kvinnene ønsket at politiet skulle få informasjon om gjerningsmennene, men har ikke selv turt å gå til politiet for den beskyttelsen de trenger. Det har også begrenset verdi å gi opplysninger som telefonnumre videre til politiet uten at de kan få flere opplysninger om hvem som har vært utsatt for vold eller angrep, eller andre omstendigheter rundt hendelsesforløpet.

Tidligere erfaringer med politiet

Det kan også ha mye å si hvordan man opplever at man tidligere er blitt behandlet av politiet, og en utfordring her, er at politiet generelt gjerne blir sett under ett. I noen tilfeller kan også erfaringer med politi i andre land virke inn på hvorvidt man har nok tillit eller ikke til å anmelde (Brunovskis og Tyldum 2004, Brunovskis og Surtees 2007).

- Alvorlig serie ran og forsøk på utpressing i perioden, frem til juli. [Tiltaket] ringte en kvinne av den aktuelle nasjonaliteten som jobbet i den aktuelle byen, for å gjøre henne oppmerksom på at dette foregikk. På spørsmål om hun hadde nummeret til politiet, sa hun at hun overhodet ikke var interessert og at hun uansett ikke kom til å ringe politiet. Dette begrunnet hun med at hun nylig hadde

vært i en annen by hvor hun ble behandlet svært dårlig av politiet. Hun sa hun var blitt innbragt og plassert i et rom for seg selv i flere timer uten å få noen forklaring. Det var ikke relevant for henne at det var STOP-gruppen i Oslo som nå jobbet med å få slutt på disse ranene og en annen del av politiet hun opplevde hadde behandlet henne dårlig tidligere.

Både Bergen og Oslo har i flere år hatt spesialenheter som jobber med menneskehandel spesielt, men også generelt opp mot prostitusjonsmiljøet, og med god kjennskap til feltet. Også i Stavanger har det i mange år vært de samme tjenestemennene som har jobbet med dette feltet. Noe av bakgrunnen for å opprette spesialenheter med kompetanse på prostitusjon og menneskehandel var også at man så at kommunikasjonen kunne fungere dårlig mellom polititjenestemenn og kvinner i prostitusjon, og at det var nødvendig med en innsikt i feltet, ikke minst med tanke på at prostitusjon i seg selv ikke er ulovlig. Noe av utfordringen blir imidlertid, slik det kan synes å være tilfelle i eksempelet over, at kvinnene i liten grad skiller mellom ulike deler av politiet. Dårlige erfaringer med politi uten spesialkompetanse på feltet kan gi lavere tillit til politiet generelt.

Tar seg ikke tid

I tilfeller der volden ikke har gitt store fysiske skader, har tiltakene ofte fått inntrykk av at flere ønsket bare å legge det bak seg og gå videre og ikke ser noe poeng i å anmelde. En annen hyppig begrunnelse var at kvinnene ikke hadde tid til å anmelde. Dette eksemplet kommer fra loggen til ett av tiltakene:

- En kvinne var blitt slått og voldtatt. Jeg anbefalte henne å dra til legevakten og voldtektsmottaket, samt å anmelde. Hun sa hun skulle gjøre det, men jeg tror ikke hun har gjort det. Hun fikk også tilbud om å få følge til lege eller advokat, men hun sa hun hadde viktigere ting å gjøre. Hun var veldig pragmatisk og sa at hun hadde mindre vondt i dag.

I en del av befolkningen der flere studier peker på at voldsutsattheten er mye høyere enn hos gjennomsnittet, kan det være at noen utvikler en forventning om at de på et eller annet tidspunkt vil bli utsatt for vold, og at man derfor forsøker å bevege seg videre fra hendelsen så raskt som mulig.

5. Bolig

Det neste punktet er boligsituasjonen. Opprinnelig var dette inkludert med tanke på å fange opp eventuelle utslag av Operasjon Husløs og andre lignende aksjoner fra politiet. Det har vært saker knyttet til dette, og kvinnene har fått problemer. Dette er også behandlet under avsnittet om forholdet til politiet og å anmelde vold. Imidlertid er det andre elementer som også er viktige her, og ett av dem er boligpriser. I Stavanger, hvor boligprisene er blant de hurtigst økende i landet, rapporterte en kvinne at vanskene med å skaffe bolig førte til mer organisering av prostitusjonen, fordi det var nesten umulig å finne et sted å bo på egenhånd. Bolig har vært et sentralt element i utviklingen når det gjelder utnytting – vi så med en del østeuropeiske kvinner da de først kom hit kort tid etter årtusenskiftet at de var avhengige av andre nettopp for å skaffe bolig, men også hjelp med annonser og andre aspekter av prostitusjonen. Etter hvert som de fikk et eget kontaktnett og greide å ordne dette selv, ble flere av dem selvstendige aktører. (Skilbrei og Polyakova 2006)

Det blir også rapportert om overpris på bolig som en måte å drive hallikvirksomhet/utnytting til menneskehandel. Dette skjer ved at man tar en uforholdsmessig høy leie, ofte for små leiligheter med dårlig standard, eller mange tusen kroner for en madrass i et lite rom delt med andre. For eksempel slik ett av tiltakene i Bergen forteller:

Vi har hatt kontakt med en kvinne, hvor bakmennene ordnet med flytting, og hun var usikker på hvor hun skulle bo og hvordan dette ble. Hun skulle dele leilighet med to andre, men betale 10.000 kroner i mnd. Dette virker høyt, selv for en leilighet i sentrum, og det virker som utleier tar seg ekstra betalt fordi vedkommende vet hvem som skal bo der.

I løpet av perioden har det også vært uttrykt bekymring for en ganske ressurs svak gruppe som tidligere har bodd hos hverandre, men som nå i stor grad ser ut til å være hjemløse, og hvor kvinnene har sovet hos kunder eller ute. Det er litt uklart akkurat hva dette skyldes, men også en utvikling som det er veldig viktig å følge videre. Det er generelt vanskelig å komme inn på boligmarkedet i de store byene i Norge, og dårlig økonomi kombinert med lite språkkunnskap kan effektivt sett sperre mulighetene for å finne tak over hodet. Hjemløshet, i kombinasjon med et liv i gateprostitusjon, skaper en ekstremt sårbar situasjon. Avhengighet av å sove hos kunder er også potensielt farlig og kan gi lite kontroll over egen situasjon. Det oppleves også utrygt å måtte hjem til kunder, og er sjelden et førstevalg hos kvinnene (Skilbrei m.fl. 2006).

Bostedsløshet eller avhengighet av å bo hos andre har også vært direkte knyttet til utnytting av kvinner i løpet av perioden.

- En kvinne som var bostedsløs fikk et tilbud om å bo hos et par, men presses til gruppesex mot å få tak over hodet. Hun opplever ikke at hun har noe annet valg enn å bli i situasjonen.
- En kvinne uten bosted og uten lovlig opphold i Norge får bo hos en mann som sier han vil hjelpe henne. Imidlertid tvinger han henne til sex, og hun må også vaske leiligheten og lage mat til ham.
- En kvinne uten bosted og opphold i Norge overnattet hos en venn. Han dopet henne ned, voldtok henne gjentatte ganger, og kastet ting etter henne.

Disse eksemplene viser hvordan bostedsløshet bidrar til en videre sårbarhet i tillegg til den man kan ha i utgangspunktet. Tiltakene fortalte også om problemer som oppsto når kvinnene sov hos venninner, ofte på bakgrunn av krangler om husleie. I ett av disse tilfellene endte det med en alvorlig voldsepisode der en kvinne angrep en annen på en slik måte at hun fikk store skader. Igjen vil situasjonen med tanke på bolig og sårbarhet være viktig å se opp mot politiets håndhevelse av lovverk og spesielt Operasjon Husløs.

6. Annonser

Det er vanskelig å si noe om den reelle størrelsen på markedet ut fra annonser, og også noe om svingninger, fordi det kan variere hvor mange annonser hver person har. Det ser ut til å være en oppfatning at de fleste har et par stykker, men politiet har også registrert ett tilfelle der to kvinner hadde 30 annonser til sammen. Det er flere aktører som teller annonser, blant annet Oslopolitiet og Prosentret. Tallene under er hentet fra Nadheim, Kirkens Bymisjon i Oslo. Disse tallene er innhentet en gang i uken gjennom hele perioden (med unntak av en av nettsidene i juli), noe som gjør det mulig å regne ut et gjennomsnittlig antall daglige annonser for hver måned.

Tabell 6: Gjennomsnittlig daglig antall annonser, basert på ukentlige tellinger. (Kilde: Nadheim)

	<i>Realescort.eu</i>	<i>Eskorte.net</i>	<i>Escortdate.com</i>	<i>Gayromeo.com</i>	<i>Escortlane.Com</i>	<i>EsCupido.com</i>	<i>Secret-touch.com</i>	<i>Total</i>
<i>Februar</i>	433	369	93	66	32	18	13	<i>1024</i>
<i>Mars</i>	462	351	83	67	28	16	12	<i>1019</i>
<i>April</i>	355	359	59	70	24	18	13	<i>898</i>
<i>Mai</i>	443	355	67	65	25	16	14	<i>985</i>
<i>Juni</i>	479	364	69	68	28	15	14	<i>1037</i>
<i>Juli</i>	431	-	87	74	30	15	15	<i>(652)*</i>

*Totalt antall annonser for juli 2012 mangler nettsiden eskorte.net, og er derfor for lavt. Denne siden har gjennom perioden hatt fra 351 til 369 annonser, og det virker rimelig å anta at det reelle totalantallet annonser for juli dermed var rundt 1000, som i de foregående månedene.

Antallet annonser ligger relativt jevnt gjennom perioden, med et totalt antall som varierer fra gjennomsnittlig 898 til 1037. De to største aktørene er Realescort.eu (fra 295 til 480 pr. uke) og eskorte.net (fra 311 til 357 pr. uke). De andre aktørene varierer fra et titalls annonser til opp mot 100. Det er som nevnt over ikke mulig ut fra antallet annonser å si så mye om størrelsen på prostitusjonen, både fordi noen personer kan ha mange annonser, men også fordi mange annonser kan være inaktive.

Det som er vel så interessant å notere seg som det konkrete antallet annonser, er uttrykket, eller hvordan annonseringen har endret seg. Det har vært en veldig profesjonalisering det siste tiåret, og en påfallende endring er at veldig mange av annonsene har usladdede bilder. Noen av tiltakene begynte å legge merke til dette rundt høsten 2011. Det er uklart hva dette egentlig betyr. Dette kan bli en utfordring i fremtiden for de som ønsker å fjerne seg fra en fortid i prostitusjon, særlig dersom søkeverktøy med ansikts-

gjenkjenning kommer i vanlig bruk. Det er ikke alltid være riktig person på bildene, samtidig som for eksempel realscort.eu har et rapporteringssystem for falske bilder. Det finnes også sider der kunder diskuterer kvinner seg imellom, på en av dem rangeres kvinnene etter gitte kriterier: Ekte bilder, holder avtaler, renslighet, kropp, tranghet og oppførsel. Ekte bilder settes altså opp som det første punktet og kan reflektere at dette er vesentlig for mange kunder når de velger hvem de kontakter.

Videre er det en av annonsesidene som har utmerket seg i perioden med potensielt veldig problematiske bilder av tilsynelatende unge gutter. Nettsiden bruker også slagord som «Boys meat (sic.) men» og «Young – old». Det er vanskelig å bedømme alder bare utfra bilder, men virker overbevisende utfra totaluttrykket at nettsiden spekulerer i ønsker om kontakt mellom voksne menn og til dels veldig unge gutter; noen av bildene kunne passert for gutter ned i 12-årsalderen. De som annonserer på siden fremstår derimot som voksne, både i oppgitt alder og med bilder.

Gråsoneannonsering

Et spørsmål er om kontakten mellom selger og kjøper i prostitusjonen har endret seg de senere årene. Dette prosjektet har ikke gitt rom for noen dyptgående analyse, men vi har sett etter former for annonsering som kan falle mer i en gråsone, og det synes ganske klart at prostitusjonen foregår også utenfor de mer etablerte kanalene og nettstedene. Dette er også notert av Gerdts (2010), i en rapport om de lokale konsekvensene av sexkjøpsloven i Bergen. Omfanget av denne typen annonsering og kontakt er det derimot vanskelig å si noe om.

Ved siden av at flere kanskje vil ha en interesse av å ligge lavere under radaren enn de tradisjonelle prostitusjonssidene gir rom for, har det også skjedd en generell utvikling i bruken av sosiale medier og Internettet i sin alminnelighet. Også grupper som man tidligere observerte at manglet ressurser til å skaffe en annonse, med alt dette innebar av kontakter, forhåndsbetaling og utgifter til profesjonelle bilder, bruker i dag sosiale medier på en annen måte. Bruk av smarttelefoner øker tilgjengeligheten i disse mediene også for personer som jobber mest fra gaten.

I 2011 ble det avdekket omfattende prostitusjonsformidling gjennom kontaktsiden hemmelig.com, som senere ble stengt. Det er en rekke nettsteder som primært formidler kontakt for uforpliktende sextreff hvor man også kan finne formuleringer som antyder prostitusjon, for eksempel:

Voksen dame med erfaring, vil møte generøse, voksne menn for deilige sextreff.¹³

Trenger penger for å flytte nå!! Er med på alt! Skriv til meg, generøse mann, så en deilig jente slipper å lide!

¹³ Ordlyden i alle annonser og foruminnlegg sitert i denne rapporten er endret for å hindre at de er søkbare, samtidig som den generelle tonen og meningsinnholdet er bevart.

Kontaktannonser kan også fremstå som helt vanlige, men hvor muligheten for å kjøpe seksuelle tjenester forhandles frem i privat kontakt mellom partene etter hvert. Dette antydes for eksempel i dette innlegget på en nettdebattsider i 2012, hvor trådstarteren spør om tips til hvordan hun kan begynne å selge sex. Dette svaret kommer et stykke ned i tråden:

Jeg synes det er en veldig dårlig idé, og du kommer ikke til å greie å holde det hemmelig – alt for små forhold i dette landet. Men hvis du absolutt vil, er det alltid noen på eros.chat som tilbyr deg penger når dere snakker privat.

Tilsvarende, i en diskusjon om prostitusjon på et annet forum:

-Hvordan har du opplevd det, og hvordan gjorde du det (kom i kontakt med kunder, jobbet hjemme eller på hotell, etc)?

-Det var jo ikke særlig ålreit, mange som behandlet meg kjipt og nedlatende. Jeg traff kundene gjennom C-date, og dro enten til dem, eller de kom til meg. Jeg jobbet ikke sammen med noen, og hadde mange faste.

Fremveksten av nettsider som eksplisitt formidler kontakt for uforpliktende sex, åpner kanskje også for at man etter hvert kan ta opp muligheten for å betale/motta penger på en annen måte enn man ellers ville kunne gjort. Dette representerer en potensiell utfordring i å estimere omfanget av prostitusjonen, fordi mye av kontakten mellom mulig selger og kjøper av seksuelle tjenester kan skje helt skjult for et offentlig blikk, og kanskje først kommer opp som et tema etter noe tids kommunikasjon. Det kan også være vanskelig å utvikle proxy-kategorier, eller å beregne omfang ut fra stikkprøver, fordi det ikke er sikkert at diskusjoner om sexsalg alltid er reelle. For noen kan det oppleves spennende bare å snakke om det i en anonym utveksling.

7. Oppsummering og konklusjon

Observasjonene til tiltakene tyder på et relativt jevnt antall personer i gateprostitusjon i Bergen og Stavanger (henholdsvis omtrent 15 og 20 personer på vanlige kvelder utenom helgene), og noe større variasjon i Oslo, hvor det ble observert alt fra 12 til 64 personer på en vanlig kveld. På noen kvelder i perioden februar til juli 2012 har antallet personer i gateprostitusjon vært sammenliknbart med nivået før sexkjøpsloven ble innført. Når det gjelder annonser for innendørsprostitusjon har antallet vært stabilt gjennom perioden (fra omtrent 900 til 1000 annonser til enhver tid), men disse kan ikke antas å gjenspeile det faktiske antallet personer i prostitusjon på denne arenaen. Enkelte personer kan ha mange annonser, men flere personer kan også noen ganger nås gjennom én annonse. Det kan synes rimelig å anta det ikke har vært veldig store svingninger i antallet personer, hva det enn måtte være, på innemarkedet, gitt at antallet annonser har vært relativt konstant (med det forbehold at ikke mange av annonsene i realiteten er blitt inaktive i perioden). De senere årene har man også sett det som kan være en betydelig prostitusjonsformidling og –kontakt utenfor de etablerte foraene, og dette kan by på betydelige utfordringer i å estimere det totale antallet personer i prostitusjon i Norge i dag, og dermed også hvorvidt prostitusjonen har endret omfang etter innføringen av sexkjøpsloven.

Et sentralt spørsmål i dette prosjektet var hvorvidt det var store variasjoner i innrapportert vold over en periode på et halvt år. Det er det tilsynelatende ikke; det ble rapportert inn omtrent ti voldsepisoder til tiltakene hver måned, med unntak av i mai, hvor det ble rapportert inn 18 hendelser. Det er verdt å merke seg at den absolutte majoriteten av de 68 voldshendelsene som ble rapportert til tiltakene skjedde i Oslo (fire voldshendelser til sammen i Bergen og Stavanger). Det virker sannsynlig at den ressursmessige situasjonen i tiltakene har mye å si for om det ligger til rette for at personer i prostitusjon forteller om vold.

I løpet av perioden ble det også rapportert om voldtekter og voldtektsforsøk mot 14 personer i prostitusjon. Med to unntak ble disse begått av kunder, og i de to andre tilfellene dreide det seg om en bakmann/menneskehandler og en bekjent. Gjennomgående er den volden det fortelles om grov og innebærer ofte skade og behov for behandling. Det har også vært to spesielle bølger med det som fremstår som svært organiserte og voldelige ran mot kvinner i prostitusjon i perioden.

Et sentralt spørsmål før innføringen av sexkjøpsloven var om den kom til å påvirke tillitsforholdet mellom personer i prostitusjon og politiet. I de tilfellene som er rapportert inn til tiltakene ser ikke sexkjøpsloven ut til å være et spesielt viktig tema, men det er derimot håndhevelsen av hallikparagrafen, og særlig gjennom Oslopolitets Operasjon Husløs. I flere tilfeller der kvinner i prostitusjon er utsatt for vold og/eller trusler, sier de til tiltakene at de ikke ønsker å anmelde, fordi de er redde for at enten de selv, eller venninner de bor hos skal miste leilighetene de bor i, dersom politiet blir oppmerksom

på at de driver prostitusjon. Det er også verdt å merke seg at i flere av disse tilfellene, har kvinnene ønsket at tiltakene skulle viderebringe opplysninger om gjerningsmannen videre til politiet uten å involvere dem. Dette blir i de fleste tilfeller vanskelig, eller gir lite grunnlag for å gå videre med, og dermed kan man gå glipp av en mulighet til å etterforske til dels brutale voldsforbrytelser, samt å forhindre gjentakelse.

I en fremtidig evaluering av sexkjøpslovens innvirkning på forholdene i prostitusjonen vil det være viktig å se innføringen av denne i en større sammenheng. Som nevnt innledningsvis i denne rapporten, ble loven innført i en periode med større endringer i hvordan man håndterte prostitusjon. Det var et påtagelig skille mellom tidligere primært å ha behandlet prostitusjon som et sosialt problem, til å regulere den gjennom lovverk (Skilbrei 2012). Håndhevelsen av hallikparagrafen er sentral i denne sammenhengen. I mange tilfeller vil det være vanskelig å skille mellom effekter av lovgivning rettet mot kunder og lovgivning rettet mot tredjepart, og en evaluering av endringene vil ikke bare kunne lene seg på en sammenlikning av «før» og «nå».

Uansett vil det være viktig å innhente ny kunnskap om forholdene i prostitusjonen etter en tid med stor endring og mye oppmerksomhet. Ikke minst forhold knyttet til vold, utnyttning og sårbarhet vil være vesentlig, og hvorvidt dagens totale håndtering i tilstrekkelig grad adresserer disse aspektene ved prostitusjonen.

Litteratur og referanser

Bjørndahl, Ulla (2012): *Farlige forbindelser. En rapport om volden kvinner i prostitusjon i Oslo utsettes for*, Oslo: Prosentret

Bjørndahl, Ulla og Norli, Bjørg (2008): *Fritt vilt. En undersøkelse om voldserfaringene til kvinner i prostitusjon*, Oslo: Pro Sentret

Brunovskis, Anette (2010), "Irregular migration research in Norway: Reflections on research ethics and methodological challenges based on a method development project", i Hviid, Kirsten, Martin Bak Jørgensen, Susi Meret & Trine Lund Thomsen (red), *Irregular migration in a Scandinavian perspective*, Shaker Publishing, Maastricht, s. 47 – 71

Brunovskis, Anette og Skilbrei, May-Len (2012): «Kjappe konklusjoner», kronikk i VG 29. oktober 2012

Brunovskis, Anette og Surtees, Rebecca (2007): *Leaving the past behind – when victims of trafficking decline assistance*, Faforapport 2007:40, Oslo: Fafo

Brunovskis, Anette og Tyldum, Guri (2004): *Crossing borders. An empirical study of transnational prostitution and trafficking in human beings*, Faforapport 426, Oslo: Fafo

Cohan, D, A Lutnick, P Davidson, C Cloniger, A Herlyn, J Breyer, C Cobaugh, D Wilson and J Klausner (2006): "Sex worker health San Francisco style", *Sexually Transmitted Infections*, 82:418-422

Gerdts, Astrid (2010): *Lokale konsekvenser av sexkjøpsloven i Bergen. En kartleggingsrapport om kvinnene, markedet og samfunnet*, Bergen: Utekontaken i Bergen

Politidirektoratet (2009): *Rapport fra koordineringsenheten for ofre for menneskehandel, årene 2007-2008*, Oslo: Politidirektoratet

Skilbrei, May-Len og Polykova, Irina (2006): *My life is too short, I want to live now – Kvinner fra Øst-Europa forteller om veien til og livet i prostitusjon i Norge*, Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Oslo: Universitetet i Oslo

Skilbrei, May-Len, Marianne Tveit og Anette Brunovskis (2006): *Afrikanske drømmer på europeiske gater - nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge*, Faforapport 525, Oslo: Fafo

Skilbrei, May-Len og Tveit, Marianne (2007): *Facing return – perceptions of repatriation among Nigerian women in prostitution in Norway*», Faforapport 555, Oslo: Fafo

Skilbrei, May-Len (2012): "The Development of Norwegian Prostitution Policies: A Marriage of Convenience Between Pragmatism and Principles". *Sexuality Research and Social Policy*, 9(3), 244-257

Sønsterudbråten, Silje (2013): *Bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Tverretattlig samarbeid i Oslo og Bergen*, Faforapport2013:01, Oslo: Fafo

Tveit, Marianne og Skilbrei, May-Len (2008): *Mangfoldig marked – prostitusjonens omfang, innhold og organisering*, Faforapport 2008:43, Oslo: Fafo

Erfaringer i fem prostitusjonstiltak gjennom et halvt år

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2013:29
ISBN 978-82-324-0023-2
ISSN 0801-6143